

სოფლად კოოპერაციის განვითარების როლი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების გაძლიერებაში

სტატიაში მოცემულია გლეხური, ფერმერული მეურნეობების განვითარების თანამედროვე დონე საქართველოში. აღნიშნულია, რომ ისინი მცირე ზომის, დაბალეფექტიანი საწარმოები არიან, რაც აფერხებს სოფლის მეურნეობის განვითარებას ქვეყანაში. გაანალიზებულია მსოფლიო მონაცემების გამოცდილება განვითარების თვალსაზრისით. მათი გამოცდილების და საქართველოს პირობების გათვალისწინებით გლეხური, ფერმერული მეურნეობების მაღალ ეფექტიან საწარმოებად ჩამოყალიბების გზად მიჩნეულია, კოოპერაცია ანუ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ჩამოყალიბება.

ქვეყნის სასურსათო პოლიტიკის ძირითადი მიზანია სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების გაძლიერებასთან ერთად სოფლად გლეხური და ფერმერული მეურნეობებისათვის ფუნქციონირების ნორმალური პირობების შექმნა, რაც თავის მხრივ უზრუნველყოფს სოციალური პრობლემების მოგვარებას და სოფლის მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებას.

საქართველოში უკანასკნელი ათწლეულის მანძილზე გატარებული აგრარული რეფორმის შედეგად სოფლად სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებელი ფერმერები ფაქტიურად მარტო აღმოჩნდნენ წლების მანძილზე დაგროვილი პრობლემების წინაშე.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სოფლად წარმოების განვითარების ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული და აღიარებული ფორმაა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაცია. „კოოპერაცია“ წარმოიქმნა ლათინურ სიტყვა „კოოპერატიო“-დან რაც ნიშნავს თანამშრომლობას. ამჟამად ამ ტერმინს აქვს ორი ასპექტი: პირველი – კოოპერაცია ვინაობა გაგებით გულისხმობს წარმოების ტექნიკურ-ტექნოლოგიურ პროცესს, ხოლო ფართო გაგებით მოიცავს აგრეთვე ორგანიზაციულ-მმართველობით დატვირთვას. კოოპერაციის, როგორც ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა განსაზღვრულია საქართველოს კანონით „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შესახებ“.

საქართველოში მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში განხორციელებული მინის რეფორმის შედეგად მიწების კერძო საკუთრებაში გადაცემას არ მოჰყოლია სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების მკვეთრი ზრდა, მაგრამ კერძო სექტორი თანდათან გახდა ქვეყანაში სოფლის მეურნეობის განვითარების განსაზღვრული ფაქტორი. უკვე 90-იანი წლების მეორე ნახევრიდან კერძო სექტორი იძლეოდა მეცხოველეობის, კარტოფილის, ბოსტნეულის, ხილის, ციტრუსების, ყურძნის თითქმის მთელ პროდუქციას და მარცვლეულის წარმოებას ნახევარზე მეტს.

კოოპერაციული ტიპის ფერმერული მეურნეობებზე სწრაფად გადასვლის პირობებში საბაზრო სტრუქტურებისათვის შეუსაბამო აღმოჩნდა ინფრასტრუქტურის ობიექტებიც. ინფრასტრუქტურაში ადგილი ჰქონდა დეკაპიტალიზაციას. მთლიანობაში, ქვეყანაში აგრარულმა რეფორმამ ვერ უზრუნველყო სოფლის მეურნეობის ინფრასტრუქტურის განვითარება და მოუგვარებელი დარჩა ფერმერული და გლეხური მეურნეობების მომარაგება სასუქით, ტექნიკით, შხამქიმიკატებით და ა.შ.

აგრარულ სფეროში განხორციელებული გარდაქმნების დიდი გამოცდილება არსებობს. ამ კუთხით განსაკუთრებით აღსანიშნავია აშშ-ში განხორციელებული რეფორმები, რომელმაც ქვეყანა გამოიყვანა დიდი დეპრესიის პროცესიდან. ამერიკის შეერთებულ შტატებში აგრარულ

სფეროში განხორციელებული ინტეგრაციული პროცესებიდან აღსანიშნავია კოოპერაციული ინტეგრაცია. მასში ჩართვა ფერმერებს საშუალებას აძლევს გადარჩნენ კონკურენტულ ბრძოლაში და ამასთან ერთად კოოპერაციული ინტეგრაცია უზრუნველყოფს ფერმერების მნიშვნელოვან თავისუფლებას, რომელშიც იგულისხმება „ქვემოდან რეგულირების“ ფორმა. იგი ფერმერთა ინტერესებიდან გამომდინარე მოდიფიცირებას უკეთებს ბაზრის კონკურენტულ სტრუქტურებს, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები ფერმერებს დახმარებას უწევენ მრავალი მიზნის მიღწევაში, მათ შორის:

- შემოსავლების ზრდაში, ბაზრის ინტეგრაციის და ეფექტიანობის გაზრდაში;
- დანახარჯების შემცირებაში, რესურსების შეძენისას და მარკეტინგული პროდუქტების შეთავაზებისას;
- ფერმერების უზრუნველსაყოფად სპეციფიკური პროდუქტებითა და მომსახურებით;
- ბაზრების გაფართოებისა და სტაბილიზაციაში, რომელიც ასრულებს ცენტრალური ორგანოს როლს დანიური კოოპერატივებისათვის სოფლის მეურნეობაში.

კოოპერატივები ფერმერებისათვის არ წარმოადგენენ ჯადოსნურ არსებას, რომლებიც ეხმარებიან მათ ყველა ეკონომიკური პრობლემის მოგვარებაში. არსებობენ ურთიერთობები, რომელშიც კოოპერატივები ვერ უწევენ დახმარებას საკუთარ

№4 ივლისი 2013

წევრებს. კერძოდ, პირველ რიგში კოოპერატივებს არ შესწევთ ძალა აკონტროლოს ფასები ბაზარზე თუ ის არ აკონტროლებს მიწოდებას; მეორე – კოოპერატივების ასოციაციებს არ შესწევთ ძალა სხვა ეკონომიკური სუბიექტების ფუნქციების აღმოფხვრისა ბაზარზე; მესამე – ფერმერია კოოპერატივების წარმატება დამოკიდებულია არა მათ უნიკლობაზე, არამედ მათ მომგებიან საქმიანობაზე და თავისი პარტნიორების ინტერესების დაკმაყოფილებაზე.

აშშ-ის და დასავლეთ ევროპის აგრარულ სფეროში განხორციელებული სახელმწიფო რეგულირების ღონისძიებებმა შექმნეს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისათვის ჯანსაღი „ბიზნეს გარემო“ რამაც მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ფერმერულ მეურნეობათა და სოფლის ინფრასტრუქტურის განვითარებას (როგორცაა გზები, ტელეკომუნიკაცია, ელექტროენერჯია და ა.შ.). ზემოთაღნიშნული გარემოებების შეჯამება საშუალებას გვაძლევს ვაღიაროთ, რომ განვითარებული ქვეყნების მიერ ათწლეულების მანძილზე გატარებული რეფორმები უშუალოდ პასუხობს ფერმერთა ინტერესებს და შესაბამისად აგრარულ სექტორთან კავშირში მყოფ ეკონომიკის სხვა სფეროებს. მსოფლიოში განვითარებული 24 ქვეყნის მიერ სოფლის მეურნეობის მხარდაჭერისათვის გამოყოფილმა თანხამ შეადგინა 300 მლრდ. დოლარი. ევროპის ეკონომიკურ თანამეგობრობაში საშუალოდ ერთი წევრი უფრო მეტ სუბსიდიას იღებს, ვიდრე დედა მიწის მოსახლეობის ნახევარი.

საქართველოსათვის გასათვალისწინებელია ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში აგრარულ სფეროში განხორციელებული ტრანსფორმაციული ცვლილებები. ცენტრალური ევროპის ქვეყნებში (ჩეხეთი, უნგრეთი) გატარებული რეფორმების გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ძალზე მნიშვნელოვანია დროის ფაქტორის გამოყენება და სასურველი არარის არსებული მსხვილი კოოპერატივების დანაწევრება (დაქუცმაცება) საოჯახო ფერმერის დონემდე. აქვე ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებასა, რომ ფერმერული მეურნეობის გადარჩენის და განვითარების ძირითად გზას პოლონე-

თის, ჩეხეთის, უნგრეთის აგრარულ სფეროში წარმოადგენს ფერმერული კოოპერატივების განვითარება. დღეისათვის მთავარ წინააღმდეგობას წარმოადგენს მათი საქმიანობისათვის ამ ქვეყნებში არსებული პოლიტიკური შეხედულებები, რადგან გარკვეული ტრადიციების თანახმად კოოპერატივი გაიგივებულია კერძო სანარმოსთან.

ჩვენი ქვეყნისათვის პრინციპული მნიშვნელობა აქვს ჩინური გამოცდილების გათვალისწინებას. კერძოდ მე-20 საუკუნის 70-წლებიდან მოყოლებული „შინამეურნეობათა პასუხისმგებლობის სისტემის“ შემოღების შედეგად, რომელიც ფაქტიურად ნიშნავდა დეკოლექტივიზაციას და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის განხორციელების განვითარებას. გლესებმა შეძლეს თავიანთი ინტერესების დამცველი დამოუკიდებელი ორგანიზაციის ჩამოყალიბება. ასეთი დამოუკიდებელი ინსტიტუტების ჩამოყალიბებამ რეალურად შეამცირა თითოეული გლესური მეურნეობის ტრანსაქციული დანახარჯები და შექმნა ჩინეთში სოფლის მეურნეობის განვითარების პირობები.

ცენტრალური ევროპის ქვეყნებში არსებული ფერმერული მეურნეობები ხასიათდებიან არც თუ ისე მაღალი ეფექტიანობით. თვით პოლონეთში, სადაც ფერმერული მეურნეობები თავისუფლად ვითარდებოდნენ ათწლეულების განმავლობაში, თითოეული პოლონელი ფერმერის წარმოების დონე ერთი მესამედით ჩამორჩება

ევროკავშირში შემავალ ფერმერულ მეურნეობებს რაც უპირველეს ყოვლისა აიხსნება ფერმერული მეურნეობების დაქუცმაცებით. დღეისათვის პოლონეთში 2 მილიონამდე ფერმერია და საშუალოდ ერთი ფერმის სიდიდე 8 ჰა-ს შეადგენს, მაშინ როდესაც (EC) საშუალოდ ერთ ფერმაზე საშუალოდ მოდის 18 ჰა მიწის ფართობი.

თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს სოფლის მეურნეობაშიც ანალოგიური მდგომარეობაა, როგორც ეს იყო 60-70 წლების წინ განვითარებული ქვეყნების აგრარულ სექტორში. აქედან გამომდინარე საქართველოსაც ესაჭიროება ეკოლოგიურად ყველა სტადიის გავლა აგრარულ სექტორის ფეხზე დასაყენებლად. ამ საქმეში თავისი სიტყვა უნდა თქვას 2013 წელს პარლამენტის მიერ მიღებულმა კანონმა „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შესახებ“. წარმოდგენილი წარმოებული აქტის საფუძველზე შესაძლებელი გახდება ქვეყნის აგრარულ სექტორში მოქმედი ფერმერული და გლესური მეურნეობების ჩართვა კოოპერაციის პროცესში.

თ. ლაჭყაძეანი,

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
ზ. ზაიციქა,
ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
მ. ცინცაძე,
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

გამოყენებული ლიტერატურა

1. პ. კოლუაშვილი, გ. ზიბზიბაძე – სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა. თბ., 2010.
2. უ. სამადაშვილი – ბიზნესის საფუძვლები. თბ., 2007.
3. აგრობიზნესი (გ. ძაგნიძის რედ.) თბ., 2003.

Т. Лачкебиани, В. Зекидзе, М. Цинцадзе

РОЛЬ РАЗВИТИИ В СЕЛЬСКОЙ КООПЕРАЦИИ В ИОВЫШЕНИЕ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРЕИЗВОДСТВА

В статье рассмотрены вопросы развития крестьянских, фермерских хозяйств в Грузии. Отмечено, что они маломощные, малоэффективные. С учетом опыта развитых стран мира установлено, что одним из основных путей для высоко эффективного их развития является кооперация маломощных хозяйств - создание в/х кооперативов. В связи с этим на янове анализа крестьянских, фермерских хозяйств даны предложения создания с/х кооперативов.